

LUYỆN TẬP NGHỊ LUẬN VỀ MỘT VẤN ĐỀ XÃ HỘI TRONG TÁC PHẨM VĂN HỌC

(1 tiết)

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS :

- Nắm được đặc điểm của bài nghị luận về một vấn đề xã hội đặt ra trong tác phẩm văn học.
- Có kĩ năng viết bài văn theo yêu cầu của dạng đề này.

II – NHỮNG ĐIỂM CẦN LƯU Ý

1. Về nội dung

a) Đây là dạng đề mới trong nội dung dạy - học làm văn. Dạng đề này nhằm rèn luyện đồng thời năng lực đọc - hiểu văn bản văn học và năng lực làm văn nghị luận của người viết. Có thể coi đây là dạng đề tích hợp giữa Đọc văn và Làm văn. Đặc điểm của dạng đề này là dựa vào một vấn đề xã hội có ý nghĩa sâu sắc nào đó đặt ra trong tác phẩm văn học, yêu cầu người viết phát biểu, bàn bạc về ý nghĩa của vấn đề đó. Vấn đề xã hội có ý nghĩa có thể lấy từ hai nguồn :

- Tác phẩm văn học đã học trong chương trình.
- Một câu chuyện nhỏ, một văn bản văn học ngắn gọn mà HS chưa được học.

SGK đã nêu lên cả hai dạng nói trên. Đối với HS khá, giỏi nên khuyến khích lựa chọn dạng thứ hai. Với cách này, người viết phải đọc - hiểu văn bản văn học cho trong đề, rút ra được ý nghĩa của truyện rồi sau đó mới nghị luận về vấn đề đó.

b) Nhiều người nhầm đề dạng này là nghị luận văn học, vì đề có liên quan đến tác phẩm văn học. Đúng là dạng đề này liên quan và xuất phát từ tác phẩm văn học, nhưng tác phẩm văn học chỉ là "cái cớ" khởi đầu. Mục đích chính của dạng đề này vẫn là yêu cầu người viết bàn bạc, nghị luận về một vấn đề xã hội, đạo lí, tư tưởng, nhân sinh, v.v. Nghĩa là nhân vấn đề đặt ra trong tác phẩm văn học đó mà luận bàn, kiến giải. Trong trường hợp này, tác phẩm văn học chỉ được khai thác về giá trị nội dung tư tưởng, rút ra ý nghĩa xã hội khái quát của tác phẩm ấy. Tác phẩm văn học nào cũng có một ý nghĩa xã hội nhất định. Điều quan trọng là vấn đề xã hội đó có mang tính thời sự, tính giáo dục sâu sắc, có phù hợp với tâm lí tuổi trẻ học đường hay không.

c) Bài viết cho dạng đề này, ở phần thân bài thường gồm hai nội dung lớn :

– Phần 1 : phân tích, giới thiệu và nêu vấn đề đặt ra trong tác phẩm văn học. Nếu đề văn nêu sẵn vấn đề rút ra từ một tác phẩm đã học, thì phân tích qua vấn đề ấy đã được thể hiện như thế nào trong tác phẩm. Nếu đề nêu một văn bản chưa học, không cho sẵn vấn đề, thì cần đọc - hiểu, phân tích để rút ra vấn đề xã hội và ý nghĩa của vấn đề trước khi vào phần hai.

– Phần 2 (trọng tâm) : nghị luận về vấn đề xã hội rút ra trong tác phẩm văn học. Khi đã có vấn đề (đề tài, chủ đề) cần bàn bạc rồi, thì mới bắt đầu làm bài nghị luận xã hội, nêu lên suy nghĩ của bản thân mình về vấn đề ấy.

2. Về phương pháp

Đây là bài học thực hành : thực hành nhận diện dạng đề và bài nghị luận về một vấn đề xã hội trong tác phẩm văn học ; thực hành viết đoạn văn và triển khai ý cho đề văn dạng này. Vì thế GV chủ yếu hướng dẫn cho HS luyện tập theo hai nội dung vừa nêu. Tránh sa vào lí thuyết (lí thuyết của bài này đã được học ở bài *Nghị luận xã hội và nghị luận văn học*).

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY HỌC

1. Phần mở đầu : GV kiểm tra bài cũ về dạng đề nghị luận về một vấn đề xã hội đặt ra trong tác phẩm văn học. Từ đó nêu yêu cầu và nhiệm vụ của tiết học.

2. Phân nội dung chính

a) Đọc hai đề văn trong SGK và tìm hiểu theo các yêu cầu của đề.

– GV yêu cầu HS đọc hai đề văn, nêu nhận xét về điểm giống và khác nhau của hai đề.

– Từ phần 1 của bài học trong SGK, rút ra cách làm hai dạng đề đã nêu.

b) Hướng dẫn HS luyện tập. Phần này có hai bài tập, một bài yêu cầu viết đoạn văn theo một ý đã nêu ở mục 1 của SGK, một bài rút ra ý nghĩa cho câu chuyện và triển khai ý cho Đề 2. GV nên hướng dẫn HS làm phần b) Bài tập 2 trước, phần a) Bài tập 2 có thể giao về nhà, hoặc chia ra hai nhóm, mỗi nhóm làm một bài tập cho đủ thời gian thực hành.

3. Phần củng cố

– Lưu ý HS tránh nhầm dạng đề này là nghị luận văn học.

– Chú ý trọng tâm của bài viết là nội dung suy nghĩ về vấn đề đặt ra trong tác phẩm văn học.

IV – TÀI LIỆU THAM KHẢO

– Đỗ Ngọc Thống (Chủ biên), *Hệ thống đề mở Ngữ văn 10*, NXB Giáo dục, 2007.

– *Tài liệu bồi dưỡng giáo viên thực hiện chương trình, sách giáo khoa lớp 11 môn Ngữ văn*, NXB Giáo dục, 2007 (phần Làm văn, Bộ Nâng cao).